

bona fide professus est, postea vero, cognito defectu, fuit in mora vel ratificandi professionem, vel relinquendi religionem, tenebitur quidem restituere quicquid de bonis religionis in proprios usus consumpsit; non tamen propterea privabitur jure fugiendi, et recuperandi statum suum, et in restitutione facienda poterit cum proportione computare obsequia religioni facta eo tempore, ut Navarrus supra advertit. De illo autem tempore, in quo bonam fidem habuit, non est eadem ratio, quia tunc juste consumpsit quæ de bonis religionis accepit. Posset autem oriri dubium, quando illa mora in religione tempus quinque annorum excessit, præsertim post scientiam delicti vel defectus, an nihilominus semper sit integrum fugere. Sed de hoc dicemus melius in puncto sequenti.

11. Dico secundo, quando professio invalida probari potest coram Ecclesia, non debet is, qui publice professus est, et existimatur religiosus, relinquere habitum et statum propria auctoritate, sed petendo libertatem suam ab ecclesiastico prælato. Hoc colligitur ex Concilio Tridentino, sess. 25, c. 19, de Regular., ibi: *Et tunc non aliter nisi causas, quas præstenderit, deduxerit coram superiore suo, et ordinario. Quod si antea habitum demiserit, nullatenus ad allegandam quamcumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, et tanquam apostata puniatur; interim vero nullo privilegio suæ religionis juvetur.* Quæ verba manifeste supponunt, quantumcumque aliquis possit prætere tendere justas causas nullitatis suæ professionis, non posse licite sua auctoritate habitum dimittere, alioqui non tam graviter puniretur qui id fecerit. At vero Navar., d. comment. 4, de Regul., n. 77, non obstante hoc decreto, putat non obligare in foro conscientiæ, atque adeo non peccare eum, qui scit, vel juste credit professionem suam coram Deo non valuisse, et propterea dimittit habitum, et fugit sua sponte, non aliter reclamando, nec causam nullitatis coram ordinario allegando, nec propterea incurrere pœnam apostatiæ, nec teneri iterum ad monasterium redire; quæ omnia nulla alia ratione probat. Fortasse autem motus fuit, quia Concilium nullum habet verbum præceptivum, et ideo videtur illa dispositio mere pœnalis, scilicet: Qui talem ordinem judiciale non servaverit in præstendendo tali jure, in foro Ecclesiæ non audiatur, etc. Sed nihilominus assertio posita verior videtur, tum quia non est verisimile, Concilium tam gra-

vem pœnam imposuisse propter illum actum, nisi grave peccatum esse supponeret; esto enim privare velit privilegiis vel favoribus eum, qui ad prælatum Ecclesiæ non recurret, ut meliori modo et ordine jus suum obtineret, cur tamen pœnam tam acerbam adjunxit, si in rigore ille potest bona conscientia fugere, et habitum relinquere? tum etiam quia per sese videtur actus ille perniciosus bono communi, atque contra jus religionis, vel saltem contra justitiam legalem; quia quando aliquis habet jus ad rem, vel in re, quam alius possidet, præsertim juste, non potest sua auctoritate illam usurpare, sed debet uti auctoritate judicis, quando commode potest, quia oppositum est contra bonum ordinem Reipublicæ, et non per accidens, sed per se inferre potest scandalum et perturbationem. Quod tanquam certum suppono ex materia de justitia et de restitutione; ergo idem dicendum est in præsentem; est enim in omnibus eadem vel major ratio.

12. Itaque censeo primum obligari in conscientia hujusmodi publice professum, non relinquere habitum nec statum propria auctoritate. Secundo, si id faciat, graviter peccat, et præterea tenetur in conscientia non uti privilegiis religionis, non solum quia per Concilium privatur illis, sed etiam quia supponitur ipsum certo scire se non esse verum religiosum, et per illum exitum amisit omne jus quod habere posset ad gaudendum illis privilegiis, quamdiu in foro Ecclesiæ erat in statu religioso. Et hoc etiam Navar. fatetur. Tertio nihilominus censeo, postquam semel exiit, quamvis male fecerit, non teneri ad religionem redire, quia nec ratione professionis tenetur, cum supponatur nulla; nec Concilium illam obligationem imponit, sed solum ait, ut cogatur in monasterio permanere, non vero ut ipse teneatur redire; neque etiam ex culpa commissa per inordinatum exitum oriri potuit talis obligatio, quia si aliquid culpæ commissum fuit, in modo potius quam in re ablata, ut sic dicam, positum fuit, et ideo non obligat quasi ad illam restituendam; non ergo tenetur talis persona ad religionem redire. Quarto, verisimilius censeo non incurrere hanc pœnam ipso facto excommunicationem, vel pœnam aliquam ipso jure impositam propter apostasiam a religione. Probatur, quia non incurrit illam ex vi juris antiqui, neque ex vi Concilii Tridentini; ergo non incurritur. Prima pars antecedentis patet, quia ille vere et in re non est apostata, licet exterius appareat; sed,

si aliquam committit culpam, solum est propter indebitum modum usurpandi suam libertatem, quæ culpa non est vera apostasia; vel est tantum imperfecta propter externam speciem; ad incurrandam autem censuram a jure impositam, oportet committere culpam perfectam in specie prohibita, ut ex propria materia suppono. Altera pars antecedentis patet, quia Concilium solum dicit: *Tanquam apostata puniatur*; ubi extendit quidem pœnas apostatarum ad hoc delictum, non tamen ipso facto incurrendas, sed per judicem imponendas. Quin potius addo, quamvis talis persona sub excommunicatione jubeatur redire, et ut contumax declaretur, nihilominus in conscientia non obligari, nec ligari censura, nisi quoad exteriorem observantiam ejus. Ratio est, quia ibi præceptum solum est ex præsumptione, et ideo cum rei veritas non subsistat, non obligat.

13. *Objectio.*—Dices, non tantum ex præsumptione, sed per se propter Ecclesiæ satisfactionem potest talis persona justo præcepto obligari ad comparandum ad reddendam rationem sui facti, et probandum quod religiosus non sit. Respondeo, si tantum ad hoc juridice citaretur, et securus posset accedere, sine dubio obligaretur, ut ratio probat; tamen, quia potius audiendus non est, ut Concilium dicit, sed potius puniendus, ideo redire non obligatur in conscientia, cum revera obligari non possit ad perseverandum in statu quem coram Deo non habet, atque ad assumendum illum, cunctis opus consilii, et valde difficile. Et quoad hæc duo ultima puncta placet sententia Navarri.

14. *Quando excusetur a culpa.*—*Quando liberetur a pœnis Concilii Tridentini.*—Addenda etiam est limitatio, quam ipse etiam ibi insinuat, scilicet excusari a culpa hujusmodi personam propria auctoritate dimittendo religionem, vel fugiendo, quando vel ob eam rem in carcere detinetur, vel aliter impeditur ne jus suum postulet, vel non potest alia via vexationem illam vitare; tunc enim nec jus positivum obligat cum tanto rigore, nec naturalis ratio, quia tunc non conceditur alia via legitima obtinendi jus suum. Quin potius, si in ecclesiastico foro probare possit coactionem vel impedimentum, atque adeo moralem necessitatem talis exitus, etiam in eodem foro cessabit rigor Concilii, neque obstabit ille exitus, quominus talis persona audiatur, si libertatem suam probare velit. Quod etiam Navarrus docuit, n. 78, quia ille exitus potius necessitatis fuit quam voluntatis, quod sine dubio est val-

de consentaneum æquitati. Quod etiam usus prælatorum, et præsertim in curia Romana, confirmat; observatur autem, ut talis persona habitum religionis reassumat, dum causa tractatur, sub securitate et libertate sufficienti ad illam prosequendam, quod et per se maxime decet, et religioni quodammodo debitum est, ne ante sententiam latam, re quam possidebat, Ecclesia approbante, privari videatur.

15. Unde addit ulterius Navarrus, etiamsi quis temere habitum dimitteret, si postea velit illum reassumere ad hunc effectum, ut audiatur, non esse illi audientiam denegandam: putat autem Concilium esse ex quadam æquitate intelligendum, scilicet, quod non audiatur, quamdiu fugitivus et sine habitu permansit. Nam, si petita securitate, paratus sit ad reddendam rationem et probationem, si audiatur, inhumanum (inquit Navarrus) esset illi perpetuo audientiam denegare, nam esset illi cogere, vel ad serviendum perpetuo religioni, cum alias liber sit, vel ad ducendam vitam inquietam in perpetuo exilio, timore ac periculo. Quæ sententia pietati consentanea est, quæ maxime movit Navar., quia non agnoscit culpam in illo temerario exitu; tamen, supposita culpa quam nos explicuimus, cum in ejus pœnam illi audientia denegatur, non est res adeo inhumana, si rigor ille necessarius visus est ad continentum in officio hujusmodi religiosum. Nihilominus tamen æquitatem illam non improbo, sed severitatem illam Concilii intelligo ad litteram servandam cum iis, qui post talem exitum nunquam voluntate redeunt, si inviti capiantur. At vero si quis voluntarie redeat, quamvis aliqua pœna affici possit religiosus accommodata, satis consentaneum est rationi ut, non obstante priori delicto, audiatur; ut autem omnis scrupulus cesset, tutius erit ad Summum Pontificem accedere, et coram ipso, vel ex commissione ejus audientiam postulare, quæ, ut existimo, nunquam denegabitur.

CAPUT IV.

DE QUINQUENNIO A CONCILIO PRÆSCRIPTO.

1. Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 19, de Regular., occurrere volens perturbationibus, quæ prætextu professionis invalidæ in religionibus excitari solent, statuit ut omnes religiosi, qui voluerint hujusmodi causam nullitatis suæ professionis prætere tendere, ante quinque annorum elapsam illam intentent, alioqui post illud quinqueannium non audiantur. Ex-

plicat autem hoc quinquennium computandum esse a die professionis, quod sine dubio intelligendum est de professione non tantum expressa, sed etiam tacita, quia Concilium indistincte loquitur, et utraque est vera et (ut ita dicam) professio univoce, et ideo non possumus nos Concilii decretum limitare. Quis autem sit dies professionis a quo quinquennium computandum est, in professione expressa per se satis patet; in tacita vero obscurior apparet, et ideo multa de illa dicit Navarrus supra.

2. Dico autem breviter nunc esse diem illum, in quo aliquis complet integrum annum in religione deferendo semper communem habitum professorum, vel illum in quo post expletum annum probationis proprium habitum professorum assumpsit, nam ex tunc potuit reputari tacite professus, et non antea. Nam, licet olim assumptio hujus habitus distincti, seu proprii professorum, quocumque tempore fieret, etiam a principio, esset sufficiens signum professionis tacitæ, nunc autem non videtur sufficiens nisi post annum expletum, quia si antea fiat, ipsa circumstantia temporis impedit talem significationem. Dices: professio expressa, etiam si fiat inter annum novitiatus, sufficiens est ut ab illo die quinquennium computetur; ergo idem erit de professione tacita per assumptionem habitus proprii professorum. Respondeo primo non esse similem rationem, quia ubi est expressa significatio, cessant conjecturæ, et ita est in professione expressa, quæ ex se satis ostendit animum profitendi, etiam si intempestive fiat; in professione autem tacita est implicita significatio, tantumque præsumpta voluntas; fundatur ergo in conjectura quæ ex circumstantia temporis multum pendet. Deinde addo probabile esse, quamvis professio expressa ante completum annum probationis fiat, quinquennium non esse computandum nisi a die completi anni probationis, in quo potuit prior professio rata haberi; nam ille defectus hodie tam est manifestus et publicus, ut regulariter non videatur posse juridice præsumi professionem illam, quamvis expressam, factam esse animo vere profitendi ex tunc, sed ob alios fines; Concilium autem videtur voluisse concedere tempus quinquennii habile ad ratificandam professionem; nam lex illa in hac præsumptione fundatur, ut magis ex dicendis constabit.

3. *Dubitatio specialis: an elapso quinquennio, velit nolit, maneat verus religiosus.* — Secundo ergo advertendum est, Concilium in

eo statu supponere, vel potius introducere juris præsumptionem, quod is, qui per quinquennium in religione mansit, et nunquam reclamavit, aut a principio veram professionem fecisse, aut in eo temporis discursu eam ratam habuisse, et ideo deinceps statuit non esse audiendum. Dubitari autem potest an potuerit Concilium efficere, ut talis homo, velit, nolit, religiosus sit, etiam si ex parte voluntatis ejus non sit verum quod præsumitur. Posset enim aliquis existimare quod, sicut per legem præscriptionis ex efficacia legis res præscripta transfertur in dominium præscribentis, etiam si consensus prioris domini nunquam intercesserit, ita ex efficacia hujus decreti intervenire hic quoddam genus præscriptionis per quinquennium, ratione cuius et religio acquisierit jus et dominium in religiosum, et religiosus revera maneat subiectus et incorporatus illi, etiam si revera prior professio valida non fuerit, neque ipse postea per proprium consensum ratam illam unquam habuerit. Sed hoc duobus modis potest intelligi. Unus est, ut ex efficacia hujus decreti aliquis fiat religiosus sine proprio consensu. Alius est, ut licet forte non sit religiosus, quia nunquam consensit, nihilominus ex vi hujus decreti obligetur in conscientia ad permanendum in religione et consentiendum.

4. In priori sensu, existimo rem esse impossibilem, quia consensus adeo est intrinsecus professioni et statui religioso, ut sine illo repugnet fieri, saltem per humanam potentiam, sicut repugnat fieri vinculum, seu statum matrimonii sine consensu personæ. Item, quia de essentia professionis sunt tria vota substantialia; votum autem est actio personalis, quæ sine proprio consensu fieri non potest. In hoc ergo sensu impossibile est ut aliquis fiat vere religiosus, virtute alienius legis propter solam temporis præscriptionem siue proprio consensu.

5. *Servus nemo fit sola præscriptione domini.* — In alio autem sensu non apparet obligatio adeo impossibilis; tamen imprimis de facto non habet fundamentum in Concilio, quia ipsum nihil aliud dicit, quam, *ut non audiatur nisi intra quinquennium*, etc. Per quæ verba solum denegat actionem in foro ecclesiastico; ergo ex vi verborum nullam novam obligationem in conscientia imponit; nec verba sunt extendenda, tum quia in hac parte rigorem continent; tum etiam quia salva proprietate nunquam possunt hoc significa-

re. Dices, quamvis directe hoc non præcipiat, indirecte sequitur talis obligatio, eo ipso quod denegat actionem in foro exteriori. Respondetur falsum hoc esse, quia, licet in foro exteriori non audiatur talis persona, potest aliis remediis suæ conscientie consulere, ut supra dictum est. Deinde tam est ardua, et difficilis hæc obligatio, ut potestatem humanæ legis excedere videatur, quia, ut omnes Patres docent, status religionis est materia consilii, non præcepti, unde propter solam moram quinquennii non potest hæc obligatio imponi ei, qui vere et coram Deo liber est. Unde etiam probabile censeo non posse fieri virtute legis, ut religio acquirat per modum præscriptionis tanti temporis tale jus vel dominium in talem personam, ut ratione illius obligetur ex justitia illa persona vel ratam habere priorem professionem, vel saltem manere in religione in perpetuum obsequium ejus, quia hoc etiam est gravissimum onus multum repugnans humanæ libertati, quæ adeo naturalis est homini, ut sine gravissima causa tolli non possit; quod recte confirmat quæ in simili adducit Navarrus, in Comment. 4, de Regular., in ultimis verbis. Quapropter verisimile censeo circa personam liberam non habere proprie locum præscriptionem, ita ut aliquis fiat servus, vel quovis alio modo alieni juris per solam præscriptionem sine consensu talis personæ, quia semper resistit propria et libera voluntas talis personæ. Atque ita de facto constat ex materia de dominio et de præscriptione, nullum fieri servum sola præscriptione domini, quamvis e contrario servus præscribere possit libertatem, leg. 2, cod. de Præscriptione. Solum enim in pœnam potest quis invitatus alteri subijci in servum, vel alio modo sub dominio illius constitui; in præsentem autem nec culpa talis est, ut sit digna tanta pœna, neque e converso status religiosus talis est, ut in pœnam debeat imponi; ordinatur enim ad propriam perfectionem, et ideo debet esse voluntarius. Videantur supra dicta quæ de libertate professionis diximus, et de infantibus qui a parentibus donantur religioni, nam ex ibi dictis hæc doctrina confirmatur.

6. *In aliquibus casibus, etiam transacto quinquennio, est admittenda exceptio et concedenda audientia.* — Tertio, principaliter advertendum est, in aliquibus casibus admittendam esse exceptionem, ut, non obstante quinquennio transacto, aliquis audiendus sit. Ratio generalis esse potest, quia hæc lex fundata est in præsumptione; ergo quotiescumque

talis præsumptio evidenter, vel cum sufficienti probatione, in externo foro cessaverit, non obstante hac lege audiendus erit talis religiosus. Dices, tunc solum cessare rationem legis in particulari ac mere negative, et ideo non oportere ut legis obligatio cesset. Respondetur, eo ipso quod cessat præsumptio, deficere rationem justitiæ in tali actu; et ita cessare intrinsecum finem, seu honestatem ipsius legis, ac proinde cessare etiam ejus obligationem; ac deinde non potest hic cessare legis ratio negative dicto modo, quin cesset etiam contrarie, quia redundat ejus observatio in gravissimum onus et incommodum talis personæ sine ullo justo titulo. Hinc ergo omnes excipiunt primum casum, in quo aliquis non potuit in toto tempore quinquennii jus suum coram ordinario postulare; et maxime si ab ipsa religione per vim vel metum impeditus est; tunc enim ipso jure concedenda est temporis restitutio. Ita Navarrus supra, qui etiam refert ita in praxi observari. Secundus casus, et ejusdem rationis est, si ignorantia invincibilis de nullitate professionis aliquo tempore intercessit; nam, licet hæc non præsumatur, nisi probetur, ubi tamen probari potest, excusabit, quia causat moralem impotentiam et involuntarium. Unde, licet Concilium dicat quinquennium esse computandum a die professionis, intelligendum est per se; per accidens vero interveniente ignorantia probabilis, computandum erit a die quo cepit quis habere scientiam de nullitate professionis. Quod confirmatur, quia Concilium voluit concedere quinquennii tempus habile ad ratificandam professionem; sed quamdiu ignoratur nullitas professionis, non potest ratificari, ut supra ostensum est; ergo non debet tempus illud in hoc quinquennio computari. Quod aperte sentit Navarrus, consilio 23, de Regul., n. 3 et 4, quod incipit *Petrulius*.

7. Tertius casus addi potest, quando defectus professionis talis est, ut sit evidens non potuisse toto illo tempore auferrī, et consequenter nec ratificari professionem. Ratio est, quia tunc cessat præsumptio; nam evidenter probari potest, illum non solum non esse, sed neque etiam potuisse esse religiosum. Exemplum est accommodatum in quodam casu Romæ tractato in congregatione Cardinalium de quodam viro, qui, vivente uxore, quæ publicum adulterium commiserat, post aliquot annos ingressus est religionem, et in ea ultra quinquennium post professionem mansit; postea vero intellectum est illum, post dimis-

sam uxorem, commisisse adulterium ante professionem, per quod amisit jus, quod per adulterium uxoris acquisierat ad profitendam religionem invita uxore; atque ita factum est, ut professio illa fuerit nulla, ita ut non potuerit ab illo viro toto illo tempore rata haberi. In eo ergo casu non poterat juste audientia denegari, vel uxori petenti virum suum, ut Cardinales aperte censuerunt, vel religioni volenti eum expellere, vel ipsimet suam libertatem postulanti, quod ipsi non negarunt, sed potius supposuisse videntur, dicentes negotium illud remittendum fuisse ordinario loci, ut secundum jus in eo procederet. Insinuant tamen in eo casu, consentiente uxore, posse hujusmodi virum cogi ad permanendum in religione; verumtamen, licet ille ad castitatem servandam cogi possit, seu ad non petendum debitum, non tamen ad perseverandum in religione, juxta c. *Quidam*, cum similibus, de Conversione conjugatorum, neque oppositum in congregatione dicta declaratum est. Aliud exemplum est satis frequens de religiosis, in quorum receptione ad habitum per professionem servata non est forma præscripta a Sixto V. Nam illi, vigente Sixti constitutione, quancumque tempore in religione ita perseverarent, nunquam possent valide profiteri etiam tacite, ut idem Pontifex declaravit; ergo cum ille defectus juridicus esset, et satis publicus, ut de illo juridice constare posset, cessabat omnis præsumptio, ideoque quancumque de tali defectu constitisset, non posset quisquam cogi ad permanendum in religione, cum Ecclesiæ jam constaret, nec expresse, nec tacite professum esse, et ob eandem causam audiendus esset quotiescumque aliquis talem defectum proposuisset, quia non posset aliter illi incommodo subveniri, nisi ille audiretur, maxime quia ad ratificandam professionem necessarium est ut ille defectus examinetur, ut, si vere interfuit, suppleatur; ergo si de illo constitisset, liberum esset tali personæ, etiam in foro Ecclesiæ, non iterare professionem; ergo ut hoc posset fieri, juxta formam Concilii audiri debebat coram ordinario et suo superiore. Neque hoc repugnat illi Concilio, tum quia cessat præsumptio in qua fundatur, ut dixi; tum etiam quia ob eandem rationem intelligendum videtur, quando causa nullitatis, quæ allegatur, talis est, ut in tempore quinquennii cessare potuerit, et consequenter professio tacite potuerit ratificari. Dixi tamen in prædicto exemplo, *vigente Sixti constitutione*, quia,

cum illa postea sit revocata a Clemente VIII, ut jam sæpe dixi, quoad effectum irritandi professiones eorum, qui non præmissis informationibus profitebantur, et ob alias similes causas, jam ex illo capite nullum argumentum desumi potest.

8. Ex dictis tamen videtur probabiliter sequi, idem dicendum esse, quotiescumque nullitas professionis et causa ejus talis est, ut non potuerit professio ratificari per solum consensum religiosi absque novo consensu, atque adeo sine nova admissione expressa vel tacita religionis, nam tunc si certo constet ex parte religionis nullam fuisse notitiam talis defectus, tunc cessat etiam præsumptio, certoque constare potest professionem non esse ratificatam, quia non potuit ratificari solo consensu religiosi, et religio consentire non potuit, cum habuerit ignorantiam, de qua, eo quod pertineat ad communitatem, facile poterit juridice constare. Exemplum est, si professio sit facta in uno loco, nondum expleto anno probationis, per ignorantiam facti, vel certe per malitiam alicujus prælati, et postea religiosus habitet per quinquennium in alio loco, ubi rite professus a toto conventu existimetur. Potest etiam contingere ut illa persona non sit capax validæ professionis in tali religione, propter defectum alicujus conditionis in ea requisitæ, quæ toto illo tempore ignorata fuit a religione. In his ergo, et similibus casibus, non videtur audientia deneganda, propter rationes factas. Et confirmari potest, nam si quis ignoret nullitatem, et id probare possit, datur locus restitutioni temporum, ut dictum est; ergo, pari ratione, si religio ignoravit defectum, quando consensus ejus necessarius est ad ratificandam professionem, concedenda est restitutio illius temporis, pro quo talis ignorantia duravit, ut, eo non obstante, audiri quis debeat. Probatur consequentia, quia in præsentis casu eundem defectum operatur ignorantia, etiamsi fuerit ex parte religionis, nimirum ut professio ratificari non potuerit. Verum est minus esse culpabilem moram petendi jus suum in ipso religioso, quando ipsemet ignoravit defectum; sed hoc non refert, quia hæc culpa non est sufficiens ut aliquis cogatur esse religiosus, si non est; et consequenter non sufficit ut non audiatur, quando causa nullitatis, non solum ex parte ejus, sed etiam ex parte religionis provenit, et de illa juridice constare potest. Confirmatur tandem, quia in hoc casu audiretur religio, etiam post quinquennium, si pro-

bare velit professionem nullam, et nunquam fuisse ratificatam, ut etiam nobis ex usu constat; ergo ut sit æqualis conditio, etiam religiosus audiri debet in simili causa.

9. Et fortasse ob hanc causam Concilium Tridentinum in specie locutum est de causa nullitatis ex defectu ætatis, vel ex metu, quia hujusmodi professio per solum consensum religiosi, sublato impedimento, ratificari potest; unde cum addit, *aut quid simile*, intelligi potest de causa ejusdem qualitatis, scilicet, quando, ea non obstante, potuit postea ratificari professio per solum consensum religiosi. Quia vero Concilium addit, *velitque habitum dimittere quancumque de causa*, quæ distributio videtur universalis, ideo addi potest, hæc verba ex materiæ qualitate et capacitate limitari, ut, scilicet, intelligantur de quancumque causa, quæ secum admittat præsumptionem ratificatæ professionis. Vel etiam dici potest (et quoad rem in idem redit) Concilium loqui de quancumque causa nullitatis, et velle ut nullus post quinquennium admittatur ad probandam nullitatem prioris professionis, quancumque ex causa nulla esse dicatur; non tamen excludere quin audiri debeat, qui non solum probare voluerit priorem professionem fuisse nullam, sed etiam se non potuisse toto illo tempore illam ratificare, etiamsi vellet; tunc enim non apparet cur audientia et prioris libertatis defensio denegetur. Neque est verisimile, Concilium id voluisse, nec verba ejus ad hoc cogunt, nec intentio, quæ præcipue fuit tollere fraudes, et occasiones allegandi vel fingendi causas nullitatis in priori professione; et ad hunc finem statuit ut, etiamsi illa fuerit nulla, post quinquennium non sufficere, ut aliquis liberetur a jugo religionis, et ita revera nunquam sufficit, si id tantum

probetur. At vero si non illud tantum juridice constare possit, sed etiam talem professionem non potuisse ratificari, de hoc casu nihil Concilium locutum est, nec in eo habet locum præsumptio, nec militat illud periculum doli aut fraudis.

10. *Advertendum ultimo, milites ordinis Sancti-Joannis comprehendi sub hoc decreto.* — *Dubitatio: ad quid teneatur religiosus, si elapso quinquennio non audiatur.* — Ultimo observari potest circa hoc decretum, a Congregatione Cardinalium declaratum esse sub illo comprehendi milites S.-Joannis, cum tamen alias ab eadem Congregatione declaratum fuerit, ordines militares non comprehendi sub hoc, et superiori decreto 15. Quod ita conciliandum videtur, ut hoc posterius intelligatur quoad illos ordines, in quibus ex dispensatione fit votum castitatis tantum conjugalis. Unde insinuari videtur, hos non ita esse simpliciter et absolute religiosos, seu regulares, sicut priores. Sed quia de hoc infra disputandum est, nunc satis sit quoad præsentem effectum, et quoad rationem horum decretorum, ita fuisse judicatum a Congregatione, quidquid sit, an quoad substantiam utriusque sint veri religiosi. Dubitari etiam hic poterat, quid teneatur agere religiosus, qui post quinquennium non auditur, cum ipse certus sit se non esse religiosum. Sed hujus dubii resolutio petenda est ex dictis; ita enim de hujusmodi religioso judicandum est, sicut de illo qui certus est in conscientia se non esse religiosum, et in exteriori foro probare id non potest, quia hoc decretum Concilii, licet audientiam neget, novam obligationem in conscientia non imponit pro eo casu, et alioqui, stando in ratione naturali, hic reducitur ad casum impotentiae, ut per se constat.